

Interview

ALICJA GESCINSKA

*We hadden de eer en het genoegen om Alicja Gescinska, Pools-Vlaamse filosofe en schrijfster, enkele vragen te stellen over het immer actuele thema vrijheid. Dat is dan ook het onderwerp van haar filosofische debuut uit 2011: *De verovering van de vrijheid: van luie mensen, de dingen die voorbijgaan*. Sindsdien heeft ze enkel lof mogen oogsten, en haar pen staat niet stil. Recentelijk verscheen ook haar debuutroman *Een soort van liefde*, en ze presenteerde intussen al twee seizoenen van het Canvas-programma *Wanderlust*.*

Uw interesse voor vrijheid komt niet uit de lucht gevallen. U immigreerde in 1988 als zevenjarig meisje uit Polen naar België, het 'Vrije Westen'. Hoe heeft u dat ervaren?

In 1988 vluchtte ik inderdaad met mijn ouders en twee zussen vanuit communistisch Polen naar België. En misschien liggen daarin de kiemen van mijn fascinatie met het thema van de vrijheid. Voor we vertrokken, maakten mijn ouders ons warm dat het heel anders en beter zou zijn in het 'vrije westen'. Maar dat was in de eerste jaren toch een ontgoocheling. Het is erg moeilijk om de vruchten van de vrijheid te plukken als je helemaal onderaan de sociale ladder staat en van nul af aan moet beginnen.

Ik denk dat ik toen voor het eerst ervaren heb dat vrijheid soms erg wrang kan zijn en niet enkel bestaat uit wat je mag doen, maar ook uit wat je kan doen. Wanneer je in theorie iets mag, maar in de praktijk niets kan, dan is dat heel frustrerend. Niet zelden is dat een vruchtbare voedingsbodem voor een 'fear of freedom', zoals onder andere de Duitse denker Erich Fromm dat omschreef: een angst voor, en een afkeer

van, de vrijheid en de vrije samenleving. Om de vrijheid van de samenleving te waarborgen, is het belangrijk om mensen niet aan hun lot over te laten.

U legt in uw boek *De verovering van de vrijheid* grote nadruk op het verschil tussen een positief en een negatief vrijheidsbegrip. Wat is precies het verschil tussen beide? Waarom moet de vrijheid veroverd worden?

Volgens de negatieve vrijheidsopvatting betekent vrijheid simpelweg de afwezigheid van belemmeringen en bepalingen van buitenaf. Als niemand je zegt wat je moet doen of niet mag doen, dan ben je vrij. Dit noemt men de negatieve opvatting, omdat er meer vrijheid is, naarmate iets anders er minder is (met name begrenzingen). Negatieve vrijheid gaat voorbij aan het feit dat vrijheid dan een heel loze belofte is voor veel mensen. Is de invalide vrij om een gebouw te betreden wanneer daartoe niet de nodige voorzieningen zijn, simpelweg omdat niemand hem de toegang verbiedt? Is een analfabeet vrij om te lezen, simpelweg omdat niemand hem dat verbiedt? Vrijheid draait niet

enkel wat je mag doen, maar ook om wat je kan doen. Je moet dus bepaalde vaardigheden hebben om zelf de koers van je leven te bepalen: om een 'master of one's own te zijn'.

Positieve vrijheid impliceert een meesterschap dat enerzijds een innerlijk gegeven is, maar ook vaak een duwtje van buitenaf nodig heeft. Wat houdt dat meesterschap in? En hoe scheidt een samenleving de juiste condities en incentives om dat meesterschap mogelijk te maken?

Zelfmeesterschap kan heel verschillende vormen aannemen. Ieders talenten, wensen en streefdoelen liggen elders. Maar er zijn wel een aantal minimale voorwaarden waar iedereen nood aan heeft om aan het stuur van zijn eigen leven te staan. Die worden wel eens 'essential capabilities' genoemd. Psychisch stabiel zijn, over een voldoende ontwikkeld vermogen tot redeneren beschikken, niet in sociaal isolement leven, beschermd zijn in je fysieke integriteit, etc.

Welke rol moet de staat daarin spelen en welke rol de maatschappij?

Als samenleving kunnen we daarin een ondersteunende rol spelen: zowel de burger als de staat. Iemand aan het linkse kant van het politieke spectrum zal vinden dat de staat veel van die ondersteunende rol naar zich moet toetrekken. Een conservatief zal die verantwoordelijkheid rapper in de schoenen van de civil society schuiven.

Maar belangrijk is wel dat zowel links als rechts erkennen dat wanneer essential capabilities of basisvoorwaarden van vrijheid er niet zijn, er van vrijheid op zich geen sprake kan zijn. Wie in totale vereenzaming leeft kan niet vrij zijn. Wie

moet vrezen voor zijn fysieke integriteit, leeft in angst en is erg belemmerd in wat hij wil, durft en doet. Voor wie geen degelijk onderwijs heeft kunnen genieten, blijven heel wat deuren in het leven voorgoed gesloten.

Wat is het authoritarian argument tegen dat positieve vrijheidsbegrip en waarom is het niet valabel?

Isaiah Berlin en Leszek Kolakowski zijn twee filosofen die dat argument hebben uitgewerkt. Ze zijn bang dat de positieve vrijheidsopvatting makkelijk kan verglijden in totalitarisme of despotisme. Wat begint als een duwtje in de rug om iemands essential capabilities aan te brengen, wordt misschien gauw een te

// Het enige wat je overhoudt in een gezelschap van ja-knikkers is een stijve nek.

hardhandige duw en uiteindelijk ongeoorloofde inmenging. Onder het mom dat je iemand wil helpen in zijn zelfmeesterschap, dwing je hem uiteindelijk in een eigen keurslijf.

Hoezeer ik Berlin en Kolakowski ook waardeer, daarin ben ik het niet met ze eens. Je kunt respect voor persoonlijke autonomie verzoenen met het feit dat soms (en soms zelfs vaak) anderen beter weten wat goed voor je is. Soms is wat we willen en doen heel nefast voor ons. Dan is het af en toe wel goed en geoorloofd dat anderen ons even tegen onszelf beschermen en dat niet alles wat we willen zomaar toegelaten is. Nussbaum en Kant zijn twee filosofen voor wie persoonlijke

autonomie het hoogste goed is, en tegelijk verdedigen ze een positieve vrijheidsvisie.

Heeft u nog een goede raad om de moderne jongere bij te staan in zijn verovering van de vrijheid?

Omring je met andersdenkenden en ga niet uit van je eigen grote gelijk. Van wie hetzelfde denkt als jij, kan je toch niet veel meer opsteken. Het enige wat je overhoudt in een gezelschap van ja-knikkers is een stijve nek van al dat geknik. Ben je op zoek naar inzicht, dan moet je buiten de geruststellende grenzen van je eigen opvattingen durven te treden. Filosofisch ben ik enerzijds geïnspireerd door verschillende liberale denkers, zoals de eerder genoemde Isaiah Berlin, Leszek Kolakowski en Martha Nussbaum. Maar anderzijds is mijn kijk enorm verbreed en verdiept door mijn vriendschap met de conservatieve filosoof Roger Scruton en door me heel grondig in zijn werk in te lezen.

Erg bedankt voor dit interview!

Levensloop

1981: Geboren Warschau

1988: Vlucht naar België

2007: Studeerde af summa cum laude in de Moraalwetenschappen aan de UGent

2008: Begin doctoraat aan de UGent

2011: De verovering van de vrijheid

2012: Promotie tot Doctor in de Wijsbegeerte Max Scheler en Karol Wojtyła (de heilige paus Johannes Paulus II)

2013-2014: Werkzaam als onderzoekster aan het Politics Department van Princeton University

2014: Monografie over de Poolse filosoof Leszek Kolakowski.

2014-2016: Werkzaam aan het Amherst College

2016: Een soort van liefde, essay Allmensch, presentatie Wanderlust

2017: Een soort van liefde wint De Debuutprijs, presentatie tweede seizoen van Wanderlust